

А.Б.Сарсенова

*Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
Қазақстан*

**ЖАСТАР ЕҢБЕК НАРЫҒЫ МЕН РЕСУРСТАРЫНЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК ЖӘНЕ
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ:
АЙМАҚТЫҚ АСПЕКТ**

Аңдатпа

Мақалада жастардың еңбек стратегияларын таңдауды анықтайтын басты факторы ретінде еңбек нарығының әлеуметтік және экономикалық жағдайына талдау жасалынады. Қазіргі жастар еңбек стратегияларын қалыптастыруда және кәсіби карьераларын құруда еңбек нарығының құрылымын ескеру қажет. Еңбек нарығының құрылымы әдетте нақты бір мамандықтардың қажеттілігіне, урбанизация деңгейіне, аймақтардың экономикалық даму ерекшеліктеріне, сонымен бірге жалпы ел экономикасының дамуына байланысты. Сол себепті еліміздің еңбек нарығының құрылымын әлеуметтік-экономикалық тұрғыдан жан-жақты қарастыру аса маңызды.

Аймақтық еңбек нарығын жүйелі зерттеу аймақтардың ең алдымен, өндірістік күштерді үйлестіру бойынша тиімді шешімдер қабылдауға, инвестициялық рейтингілерін құруға, баяу дамытын аймақтарда жаңа жұмыс орындарын ашу, жергілікті инфрақұрылымды дамытуға және т.б. мүмкіндік береді.

Түйін сөздер: еңбек нарығы, жастар, аймақ, аймақтық еңбек нарығы.

A.Sarsenova

*Al-Farabi Kazakh National University
Kazakhstan*

**SOCIO-ECONOMIC FEATURES OF THE YOUTH
LABOR AND RESOURCE MARKET:
REGIONAL ASPECT**

Abstract

The article analyzes the social and economic state of the labor market as the main factor determining the choice of labor strategies by young people. When forming labor strategies and building a professional career of modern youth, it is necessary to take into account the structure of the labor market. The structure of the labour market generally depends on the needs of specific occupations, level of urbanization, characteristics of regional economic development, and the development of the economy as a whole. Therefore, it is extremely important to comprehensively consider the structure of the country's labor market from a socio-economic point of view.

A systematic study of the regional labor market allows regions to make effective decisions, first of all, on the coordination of productive forces, make investment ratings of regions, create new jobs in slowly developing regions, develop local infrastructure, etc.

Key words: labor market, youth, region, regional labor market.

А.Б.Сарсенова

Казахский национальный университет имени аль-Фараби
Казахстан

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ МОЛОДЕЖНОГО РЫНКА ТРУДА И РЕСУРСОВ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Аннотация

В статье анализируется социальное и экономическое состояние рынка труда как главный фактор, определяющий выбор молодежью трудовых стратегий. При формировании трудовых стратегий и построении профессиональной карьеры современной молодежи необходимо учитывать структуру рынка труда. Структура рынка труда обычно зависит от потребностей конкретных профессий, уровня урбанизации, особенностей экономического развития регионов, а также развития экономики страны в целом. Поэтому крайне важно всесторонне рассмотреть структуру рынка труда страны с социально-экономической точки зрения.

Системное исследование регионального рынка труда позволяет регионам принимать эффективные решения, прежде всего, по координации производительных сил, составлять инвестиционные рейтинги регионов, создавать новые рабочие места в медленно развивающихся регионах, развивать местную инфраструктуру и т.д.

Ключевые слова: рынок труда, молодежь, регион, региональный рынок труда.

Кіріспе

Демографиялық жағдай, жас-құрылымдық сипаты, өндірістік қарым-қатынас, түрлі топтағы халықтың экономикалық белсенділігі және тағы басқа жағдайлардың әсерімен аймақтық еңбек нарығының ерекшеліктері қалыптасады. Сол себепті, еңбек нарығының динамикасын талдай келе, оларды аймақтың әлеуметтік-экономикалық көрсеткіштерімен байланыстыру қажет.

Зерттеудің нысаны: аймақтық еңбек нарығы.

Зерттеудің пәні: аймақтық жастар еңбек нарығының әлеуметтік-экономикалық ерекшелігі.

Мақсаты: Өңірлік еңбек нарығында жұмыс күшіне сұраныс пен ұсыныстың теңгерімсіздігін тудыратын негізгі факторлар бар. Аймақтық еңбек нарығының дамуына кәсіби білім беру саласындағы өзгерістерде және демографиялық процестерде айтарлықтай әсер етеді. Аймақтық еңбек нарығының жағдайын сипаттау үшін елдің еңбек күші ретінде жастардың аймақтық еңбек нарығының ерекшеліктерін талдау қажет.

Аймақтық экономика дамуының басты құрамы – өңірде әлеуметтік тұрақтылық пен экономиканың бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ететін еңбек нарығының тұрақтылығы болып табылады. Осыларды талдамас бұрын, ең алдымен аймақ ұғымының мәнін қарастырайық.

Аймақ – ол табиғи-тарихи кеңістік және сол кеңістікте өмір сүріп жатқан адамдардың әлеуметтік және қоғамдық қызметтерінің жүзеге асуы. Аймақ ұғымына С. Ожеговтің сөздігінде келесідей анықтама беріледі: «Аймақ – қандай да бір ортақ белгілері бойынша біріктірілген үлкен облыс, көршілес елдер мен аумақтар, аудандар» [1]. Ал, әлеуметтік-экономикалық сөздікте «аймақ – үлкен жеке аумақтық бірлік (мысалы, экономикалық, саяси, табиғи және т.б.)» [2], үлкен қазіргі заманғы орыс тілінің сөздігінде «аймақ – қандай да бір жағдайлары және қасиеттерімен ерекшеленетін елдің бір бөлігі» [3] деп белгіленген. Жоғарыда аталған сөздіктердегі тұжырымдамаларға сәйкес, аймақтар әлеуметтік-экономикалық, индустриалдық-өндірістік, динамикалық қасиеттерімен ерекшеленетін және

солардың негізінде жеке-жеке өз алдына аумақтық бірлік құра алатын елдің дара бөліктері ретінде қарастыруға болады. Аймақтық бірліктердің сипаттамасына тоқталайық.

Нәтижелерді талдау

Алматы қаласы еліміздің білім, мәдени, қаржы және іскер орталығы болғандықтан жастар еңбек нарығын талдауға келетін қала. Статистикалық деректерге сәйкес, Алматы қаласы елімізде тіркелген ЖОО саны бойынша алдыңғы орын алады: 2019-2020 оқу жылында – республикада 125 жоғары оқу орны тіркелген, оның 41-і Алматы қ. орналасқан. Ресми деректерге сүйенсек, 2019-2020 жылы республика бойынша жоғары оқу орындарда білім алып жатқан 604 345 мың студенттер тіркелген, олардың 162 680 мың Алматы қаласында білім алып жатқандар. Осы тұрғыдан алғанда Алматы мегаполисі – елдің көп аймақтарын әр түрлі саладағы мамандармен қамтамасыз ететін аймақ деп айтуға болады.

Аймақтық еңбек нарығы аумақ ішілік әлеуметтік-экономикалық аудандар негізінде қалыптасады. Бұндай аудандардың маңызды орталығы есебінде өндіріс орындары мен халықтың едәуір бөлігі шоғырланған облыс аймақтарының ірі қалалары орын алады. Осындай қалалар, әдетте жұмыс орындарына тек жергілікті еңбек ресурстарын емес, сонымен қатар әсіресе жол магистральдар бойында орналасқан көрші аудандар тұрғындарын да жұмылдырады.

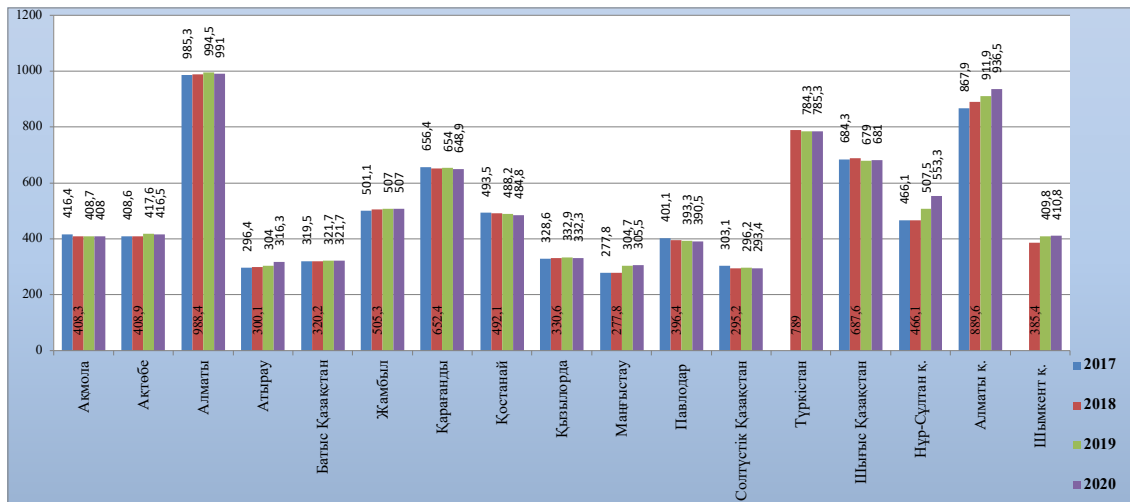
Еліміздің өңірлерінің әлеуметтік-экономикалық жағдайын қарастырмас бұрын, аймақтың еңбек нарығы ұғымына тоқталайық. «Аймақтық еңбек нарығы» ұғымы көптеген әлеуметтік-экономикалық, ғылыми және құқықтық сипаттағы құжаттарда кездесіп жатқанымен нақты бір анықтамасы жоқ.

Социологиялық тұрғыда халықтың әл-ауқаты мен өмірін аймақтық талдау оның әлеуметтік құрылымы, қоғамның аймақтық ұйымдастырылуы әлеуметтану ғылымына сүйенуді талап етеді. Кез-келген аймақ – ол қандай да бір ерекшелігімен айрықшаланатын аумақ. Әлемдік аймақтар сияқты ішкі аймақтарда да қандай жағынан болмасын дамуында теңсіздік болуы мүмкін. Әдетте мұндай теңсіздік, түрлі факторлармен түсіндіріледі: ең алдымен демографиялық, әлеуметтік-экономикалық, экологиялық, геосаяси, табиғи-климаттық және т.б. Мысалы, еліміздің батыс аймағы адамдардың өмір сүруі үшін қолайсыз табиғи-климаттық жағдайлар тән. Бірақ, табиғи-климаттық жағдайларға қарамастан, басқа аймақтармен салыстырғанда экономикалық жағдайы әлдеқайда жоғары (мұнай-газ қорларының ірі кен орындары шоғырланған).

Аймақтық еңбек нарығына жоғарыда көрсеткендей, әлеуметтік-демографиялық факторлар да әсер етеді. Ресми мәліметтерге сүйенсек, біздің елдің біршама аймақтарында соңғы он жылдықта еңбекке қабілетті тұрғындар саны азайғаны байқалды. Алайда, мемлекетте жүргізіліп жатқан тиімді демографиялық саясатының нәтижесінде, қазіргі таңда аймақтар мен жалпы елімізде жұмыс күшінің жетіспеу мәселесі шешіліп келеді деп тұжырымдауға болады.

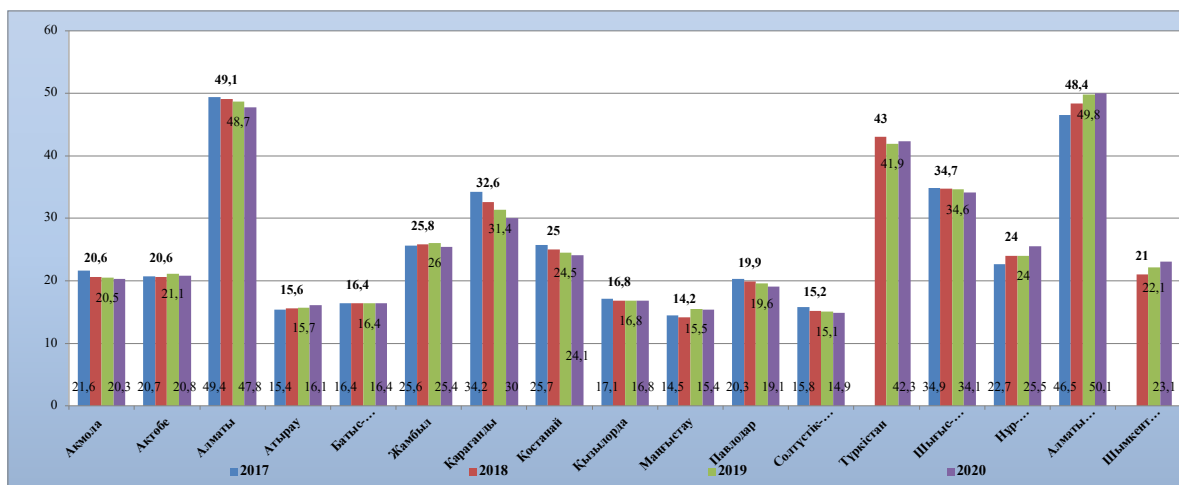
Еліміздің аймақтық еңбек нарығының құрылымын талдайық. Ол үшін ең алдымен аймақтық еңбек нарығына әсер ететін демографиялық факторларды қарастырайық. Қазақстан Республикасы Статистика агенттігінің мәліметі бойынша ҚР-ң жалпы халық саны немесе демографиялық құрамы әр аймақта әр келкі болып келеді. Мысалы 2020 жылғы деректерге сәйкес аймақтар бойынша халық тығыз қоныстанған аймақтар: Алматы облысы – 2 055 724, Түркістан облысы – 2 016 037, Алматы қаласы – 1 916 822, Шығыс Қазақстан облысы – 1 369 597, Қарағанды облысы – 1 376 882. Аталған аймақтарда еліміздің халқының шамамен 50% жалпы жиынтық саны мекен еткен. Халық санын болжау кез-келген ел үшін өте маңызды. Елді еңбек күшімен қамтамасыз ету сияқты әлеуметтік-экономикалық процесті халық санының болжамын білу арқылы басқаруға болады.

Аймақтық еңбек нарығының жағдайын сипаттайтын басты көрсеткіштердің бірі жұмысбастылық пен жұмыссыздық болып табылады. 2017-2020 жылдар аралығындағы осы көрсеткіштердің аймақтар бойынша айырмашылығы мен ұқсастығы 1-ші және 2-ші суреттерде келтірілген.

Сурет 1 – ҚР аймақтар бойынша жұмысбасты халық саны (мың адам)

1-ші суреттен байқап отырғанымыздай, жұмыспен қамтылған халық санының жоғары үлесі Алматы облысы, Алматы қаласы, одан әрі Түркістан, Шығыс Қазақстан, Қарағанды облыстарына тиесілі. Еліміздің халық саны бойынша осы аймақтар тығыз орналасқан аймақтардың бірі болғандықтан, сәйкесінше жұмыспен Еңбек нарығының сипаттайтын тағы бір көрсеткіш, яғни еліміз бойынша 2017-2020 жылдардағы жұмыссыз халық санының үрдісі 2-ші суретте көрсетілген.

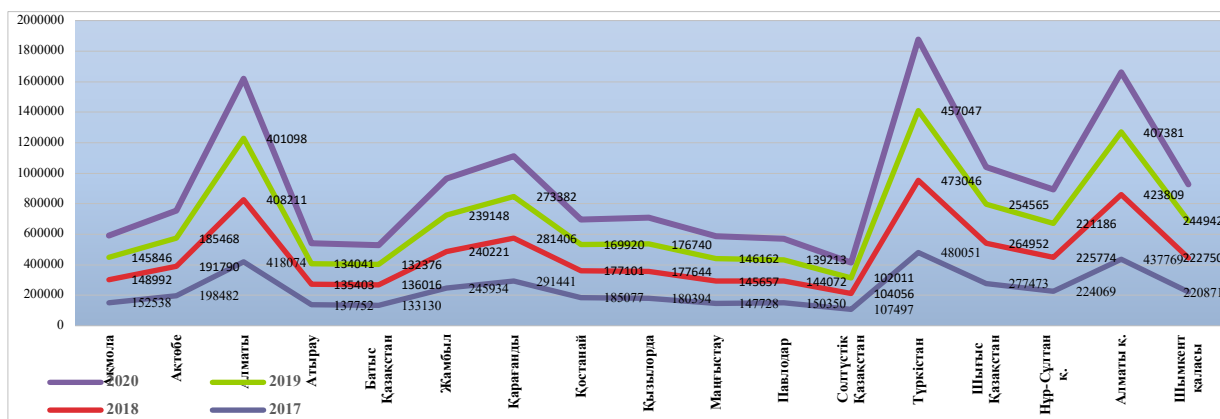

Сурет 2 – ҚР аймақтары бойынша жұмыссыз халық саны (мың адам)

2-ші суретке сәйкес, жұмысбасты және жұмыссыз халық саны бойынша да 1-ші кестеде келтірілген аймақтар (Оңтүстік, кейіннен Түркістан, Алматы, Шығыс Қазақстан, Қарағанды облыстары мен Алматы қ.) алдыңғы қатарда. Бірақ, Оңтүстік Қазақстан, Ақмола, Алматы, Жамбыл, Солтүстік Қазақстан облыстарында жұмыссыздық көрсеткіші жыл сайын тұрақты төмендеп келе жатса, ал Алматы мен Нұр-Сұлтан қалаларында бұл көрсеткіш керісінше жыл сайын өсіп келе жатқанын байқап отырмыз. Біздің пікірімізше, бұл еліміздің әр өңірінен барлық санаттағы адамдардың, соның ішінде әсіресе жастардың Алматы қ. мен Нұр-Сұлтан қаласына жұмысқа орналасу, табыс табу, білім алу мақсатында уақытша немесе тұрақты қоныс аударуға, сонымен бірге көп жағдайда жұмысқа орналасуда қиындықтардың кездесуі нәтижесінде жұмыссыз адамдардың да қатарын толтырып отыр.

Жастар – еліміздің дені сау бөлігі, қоғамның өмірлік күші, үлкен интеллектуалды әлеуеттің тасымалдаушысы және ерекше әлеуметтік-демографиялық топ ретінде қазіргі жағдайда елдің еңбек ресурстарын толықтырудың негізгі көзі болып табылады. Жастардың еңбек әлеуетін тиімді пайдалану экономиканы кадрлармен қамтамасыз ету мақсатында әсіресе өзекті. Азаматтардың бұл санаты мемлекет тарапынан көбірек назар аударуды қажет етеді, өйткені жастарға бірқатар объективті себептерге байланысты алған мамандығы бойынша өз бетінше жұмыс табу қиынға соғып отыр. Осы мәселені қарастырмас бұрын, ең алдымен еліміз бойынша жастар құрамын талдайық.

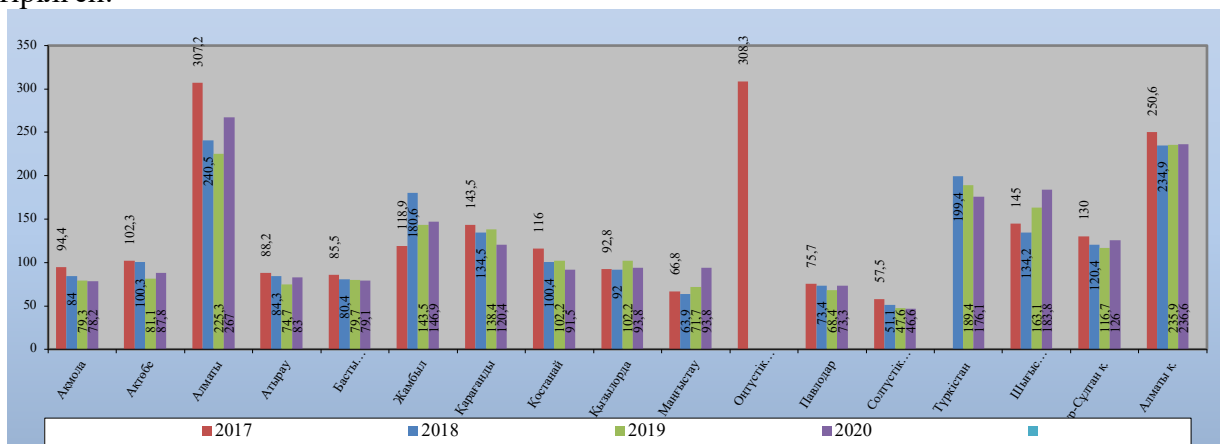
Соңғы ресми мәліметтерге сүйенсек, республика бойынша 14-28 жас аралағындағы жастар жалпы халық санына шаққанда 2020 жылдың басына сәйкес 20,2 %-ы (3 765383 мың адам) құрады. Аймақтар бойынша 14-28 жастағы жастар санының құрамын 3-ші суретте келтірілген.

Сурет 3 – Аймақтар бойынша 14-28 жастағы жастар саны, мың адам

Соңғы ресми мәліметтер бойынша (2020 жыл), жастар саны бойынша көп шоғырланған аймақтар қатарында бірінші Түркістан облысы (465699 мың), екінші орында Алматы қаласы (393845 мың) үшінші орында Алматы облысы (392855 мың) тұр (3-ші сурет). Жастар санының Түркістан мен Алматы облыстарында жоғары болуы бұл аймақтар еліміз бойынша халық санының тығыз орналасқан аймақтарының бірі. Соған сәйкес, шоғырланған жастар саны да көп болады. Алматы қ. бәрімізге белгілі ірі мегаполис және білім орталығы болғандықтан, жоғары білім алу мен тұрақты жұмысқа орналасу мақсатында жастар жоғары қоныстанған аймақ. Бүгінгі күні жастардың өзекті мәселелердің бірі – олардың жұмысқа орналасу мәселесі.

4-ші суретте аймақтар бойынша 15- 28 жас аралығындағы жастардың жұмыспен қамтуы келтірілген.

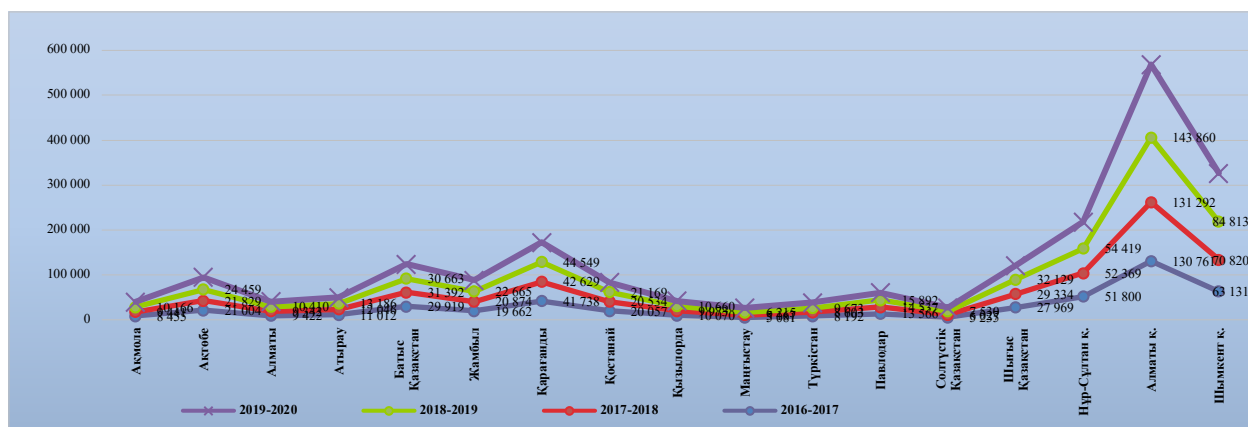

Сурет 4 – Аймақтар бойынша жұмыспен қамтылған жастар саны, мың адам

Келтірілген аймақтар бойынша 2018 жылға дейін жұмысбасты жастар санының жоғары көрсеткіші Оңтүстік облысында одан кейін Түркістан облысында, Алматы және Қарағанды облыстары мен Алматы қаласында тіркелген. 2017 жылы Алматы қаласында жұмыспен қамтылған жастар саны жоғары көрсеткішке жетіп (250 000), 2020 жылы қайта жаймен төмендегенін байқадық. Жамбыл, Қарағанды, Павлодар облыстары еліміздің өндірістік аймақтары болғанымен, қарастырып отырған жылдар арасында жұмыспен қамтылған жастар санының төмен көрсеткішін байқадық.

Сапалы жоғары кәсіби білім – жастардың тиімді жұмысқа орналасуына әсер ететін маңызды факторлардың бірі. Ұлттық білім беру жүйесінде қоғамның инновациялық потенциалын арттыратын фактор ретінде жоғары білім берудің орны зор. «Білім – ол күш» атты Ф. Бэконның тұжырымы бүгінгі күні жаһандық әлеуметтік-экономикалық ұғымға айналды. Себебі, бүгінгі күні қоғамның күшін елдің табиғи байлықтары емес, ал ұлт интеллектін анықтайтын ол – білім, соның ішінде жоғары оқу орны болып табылады. Танымал әлеуметтанушы Т. Парсонс университеттердің бірнеше қызметтерін бөліп көрсетті: әлеуметтену, яғни оқу нәтижесінде адам өзіне керекті кәсіби құндылықтарды меңгеруі; кәсіби мамандарды үздіксіз дайындау; кәсіби білім беруді арттыру; кәсіби қызмет көрсету нарығын дипломдар арқылы реттеу [4]. Жоғары оқу орындар жүйесі – жоғары білікті мамандарды даярлайтын және еліміздің интеллектуалды потенциалын дамытатын орта. Еңбек нарығын жоғары кәсіби кадрлармен қамтамасыз ететін негіз ретінде білім беру жүйесінің қажеттілігі көптеген отандық және шетелдік әдебиеттерде кездеседі. Мысалы, В.Арчер мен Дж.Дэвисон жастардың жұмысқа орналасуында жоғары білім беру жүйесінің маңыздылығын көрсетіп, ЖОО түлектерді «еңбек нарығына дайын болатындай» интеллектуалды қабілеттер мен қолданбалы практикалық білімдермен қамтамасыз етуі қажет деп пайымдайды [5]. Ал, отандық зерттеушілер З.Х.Валитова мен А.Б.Есимова: «Қазіргі заманда білім беру процесінің мазмұны мен менеджментіне талаптар өзгеріп, білім берудің маңыздылығы артып келеді. Ал бұл өз кезегінде білім беру нарығында бәсекелестікті тудырды. Мамандарды дайындайтын мекеме ретінде жоғары оқу орындардың жауапкершілігі өсті» деп тұжырымдайды [6, 168 б]. М.Садырова қоғамның инновациялық даму негізі білім беру жүйесі екенін көрсетіп, жас мамандардың кәсіби потенциал деңгейін арттыру үшін бірнеше ұсыныстарды ұсынады: жоғары білім беру жүйесінде интеллектуалды әлеуетті зерттеу әдістемесін әзірлеу; Қазақстанның ЖОО түлектерінің кәсіби әлеуетін қалыптастыруда жоғары білім берудің рөлін әлеуметтанулық тұрғыдан талдау; Қазақстан жастарының тиімді жұмыспен қамтуы мен интеллектуалды әлеуетін қалыптастыру негізі ретінде жоғары білім беру институтының рөлін зерттеу; интеллектуалды ұлт қалыптастыруға бағытталған Қазақстан Республикасы білім беру жүйесінің тұжырымдамаларын әзірлеу [7, 370 б].

2019-2020 оқу жылында ресми деректерге сүйенсек, республика бойынша 125 жоғары оқу орны тіркелген. Оның ішінде 41 – Алматы қ., 15 – Нұр-Сұлтан қаласында, 10 – Шымкент қаласында, 9 – Қарағанды облысында орналасқан. Ал, 127 жоғары оқу орны 2015-2016 оқу жылында жұмыс істеген. Басқа аймақтармен салыстырғанда осы төрт аймақтарда жоғары оқу орындар саны жоғары. Біздің ойымызша, Қарағанды облысы және Түркістан қаласында жоғары оқу орны санының көп болуы басқа аймақтарға қарағанда жастар санының көп болуымен байланысты. Ал, Алматы қаласында бәрімізге мәлім, еліміздің ең ірі және жастар қаласы болуымен сипатталады. Қай аймақта жоғары оқу орны саны көп болса, соған байланысты білім беру мекемелерінде оқитын студенттер саны да көп болады. 5-ші суретте аймақтар бойынша ЖОО-да білім алған студенттер санын қарастырайық.

Сурет 5 – Аймақтар бойынша жоғары оқу орындарда оқитын студенттер саны (мың адам)

5-ші диаграммаға сәйкес, жоғары оқу орындарда оқитын студенттер саны бойынша Алматы қаласынан кейінгі орында Шымкент қаласы тұр. Бұл әрине, жоғарыда қарастырып өткеніміздей екі қалада да жастардың көп шоғырлануымен түсіндіреміз. Білім алып жатқан студенттер санының жоғары көрсеткіші бойынша 2019-2020 оқу жылына сәйкес, екінші және үшінші орындарда Нұр-Сұлтан қаласы (59 297), одан кейін Қарағанды облысы (43 462) тіркелген. 5-ші кесте бойынша, 2016-2017 оқу жылында Маңғыстау облысында 5 081 студент білім алса, 2019-2020 оқу оқы жылында бұл көрсеткіш екі есеге (10 036) артқанын байқадық.

Білікті жастар – ол кадрлық әлеует, кез-келген аймақтың, елдің тиімді әлеуметтік-экономикалық дамуының негізі. Білімге деген сұраныс тек болашақта жұмысқа орналасу мүмкіндігін арттырумен қатар әлеуметтік игілік ретінде де қарастырылады. Яғни, білім жалпы адамның тағдырына, оның құндылықтары, дүниетанымы, мақсаттары және т.б. анықталады. Осы ойға сәйкес, балаларына көптеген ата-аналардың жоғары білім алып беруге ұмтылыстары оларға болашақта жақсы ортаны қамтамасыз ету ниеттеріне негізделген. Мысалы, Қазақстанда көп жағдайда ер балалардың жоғары білім алу шешімдері көп жағдайда әскери қызметті өтеумен түсіндірілсе, ал қыз балалар үшін жоғары білім алу болашақта сәтті, ойдағыдай тұрмысқа шығу мүмкіндігі ретінде түсінік қалыптасқан.

Аймақтардың бәсекеге қабілеттілігін жергілікті университет бітірген түлектерді осы аймақта алып қалу қабілетімен емес, сонымен бірге басқа аймақтардан түлектерді тарту қабілеттілігімен де бағалауға болады. Сонымен, кез-келген аймақ жастарды тек жоғары білім берумен және мекемелерімен ғана қамтамасыз етпей, сонымен қатар жоғары оқу орнын аяқтағаннан кейін сол аймақта алып қалу үшін еңбек нарығында тиімді және қолайлы жағдайлармен қамтамасыз етуі қажет. Білім беру секторы мен жергілікті еңбек нарығы жағдайлары арасында алшақтық байқалса, онда сол аймақ жастарының көші-қоны болуы мүмкін. Егер де керісінше, еңбек нарығы мен аймақтық университеттер арасында өзара тығыз байланыс болса, онда жастардың басқа аймаққа кету процесінде динамикалық тепе-теңдік болуы мүмкін.

Жас мамандардың еңбек нарығында мобильді болып келуін бірнеше себептер арқылы түсіндіруге болады. Бірінші, *отбасылық мәртебесі*. Басы бос жастар отбасылы немесе некедегі жастарға қарағанда мобильді болып келеді. Дж.Баллуэг мен Л.Ли жоғары оқу орнын жаңа бітіріп жатқан отбасын құрмаған түлектер туған өңірінен, мемлекеттен тыс жерлерде жұмыс істеуге бейім екенін көрсетті [86 р. 94]. Яғни, некеде болған немесе ажырасқандарға қарағанда мүлдем отбасын құрмағандар мобильді болып келеді және тіпті отбасын құрғаннан кейінде көп жағдайда әдетте, қыз балалар күйеулеріне еріп қоныс аударуы мүмкін.

Екінші, *әлеуметтік-экономикалық мәртебе*. Жастардың мобильді болуы әлеуметтік-экономикалық факторларға да байланысты. Отбасы табысының жоғары болуы, әрине

жастардың басқа аймақтарда немесе мемлекетте жоғары білім алу мүмкіндігіне ықпал етеді. Отбасының материалдық, экономикалық жағдайы түлектердің көші-қон немесе мобильділігін болжайтын басты маңызды фактор. [8, р. 94]. Сонымен қатар, жалақы мөлшері де жас мамандардың мобильді болуына әсер етеді.

Үшіншіден, *жұмысбастылық*. Жалақысы жоғары болып келетін жастар жартылай немесе толығымен жұмыссыз жастарға қарағанда, мобильді болып келмейді. Керісінше, жұмыссыз жастар тұрақты және жоғары жалақылы жұмысы бар жастарға қарағанда басқа аймаққа қоныс аударуға дайын. Басқа аймаққа көші еңбек күшінің өзгеру жағдайының нәтижесі емес, тек себептілік болуы мүмкін. Сонымен қатар, шағын қалалардың жастары ірі қалалардың жастарына қарағанда, мобильді. Біздің ойымызша, жастардың қалалық жерге қоныс аударуы, әрине өздерінің материалдық жағдайын көтеру, жұмысқа орналасу себептерімен түсіндіріледі.

Қорытынды

Білікті мамандардың аймақтық еңбек нарығы ерекшеліктерін қарастыру маңызды. Түлектердің жұмысқа орналасуы сонымен қатар, аймақтардың дамуымен де байланысты: аймақ дамыған сайын жұмыс орындары да көп болады, түлектердің жұмысқа орналасу деңгейі де жоғары болады. Бұдан мынадай тұжырымға келеміз түлектердің жұмысқа орналасуына тек меңгерген білім деңгейі ғана әсер етпейді, сонымен қатар аймақтардың әлеуметтік-экономикалық және демографиялық факторлары да әсер етуі мүмкін.

Сонымен, тек еңбек күші ретінде жастарға өндіріс орындардың қажеттілігі туралы емес, сонымен бірге мамандық бойынша ақпаратты жинау аймақтық жұмысбастылықтың жағдайы мен болашағын бағалау үшін қажет. Осылайша, кез-келген аймақтың экономикасын өлшеуге және бағалауға болады. Тек, жүйелі аймақтық зерттеулер негізінде өңірлердің инвестициялық рейтингілерін құру, өндірістік күштерді үйлестіру бойынша тиімді шешімдер қабылдануы мүмкін. Сонымен қатар, депрессивті және дамуы баяу аймақтарда жаңа жұмыс орындарын ашу, жергілікті инфрақұрылымды дамыту және т.б. қажет. Себебі, осылардың барлығы аймақтардағы жүйелі еңбек нарығын қалыптастыруға, экономикалық қауіпсіздікті қамтамасыз етуге септігін тигізуі мүмкін.

Список использованной литературы:

1. *Словарь Ожегова толковый словарь русского языка [Электрон.ресурс] // <http://www.ozhegov.org/words/30436.shtml>*
2. *Социально-экономической словарь библиотекаря [Электрон.ресурс] // http://enc-dic.com/social_econom/Region-973.html*
3. *Большой современный толковый словарь русского языка [Электрон.ресурс] // <https://slovar.cc/rus/tolk/100662.html>*
4. *Parsons T., Platt G. The American university. – Cambridge: Harvard Univ. Press, 1973.*
5. *Archer W., Davison J. Graduate employability: What do employers think and want? London, the Council for Industry and Higher Education (CIHE). – 2008// [Электрон.ресурс] <http://aces.shu.ac.uk/employability/resources/0802grademployability.pdf>.*
6. *Валитова З.Х., Есимова А.Б. Проблемы релевантности образовательных стратегии молодежи современному рынку труда // «Стратегия «Казахстан – 2050»: социальное развитие общества»: матер.V Конгресса социологов Казахстана. – Алматы, 2014. - С.167-172.*
7. *Садырова М.С. Трудоустройство выпускников вузов и молодых специалистов как основа инновационного развития казахстанского общества // Политическая наука: особенности и проблемы: матер. междунар. науч.-практ. конф. госв. 75-летию юбилею члена-корреспондента Национальной академии наук Республики Казахстан, д.филос.н., проф. Абсаттарова Р.Б. - Алматы, 2015. – С. 368-371.*
8. *Ballweg J., L. Li. Employment Migration among Graduates of Southern Land Grant Universities // Southern Rural Sociology.- 1992. - №9. – P. 91-102.*

References:

1. Slovar' Ozhegova tolkovyj slovar' russkogo yazyka [Elektron.resurs] // <http://www.ozhegov.org/words/30436.shtml>
2. Social'no-ekonomicheskoy slovar' bibliotekarya [Elektron.resurs] // http://enc-dic.com/social_econom/Region-973.html
3. Bol'shoj sovremennyy tolkovyj slovar' russkogo yazyka [Elektron.resurs] // <https://slovar.cc/rus/tolk/100662.html>.
4. Parsons T., Platt G. *The American university*. – Cambridge: Harvard Univ. Press, 1973.
5. Archer W., Davison J. *Graduate employability: What do employers think and want?* London, the Council for Industry and Higher Education (CIHE). – 2008// [Elektron.resurs] <http://aces.shu.ac.uk/employability/resources/0802grademployability.pdf>.
6. Valitova Z.H., Esimova A.B. *Problemy relevantnosti obrazovatel'nyh strategii molodezhi sovrmennomu rynku truda* // «Strategiya «Kazahstan – 2050»: social'noe razvitie obshchestva»: mater. V Kongressa sociologov Kazahstana. – Almaty, 2014. - S.167-172.
7. Sadyrova M.S. *Trudoustrojstvo vypusnikov vuzov i molodyh specialistov kak osnova innovacionnogo razvitiya kazahstanskogo obshchestva* // *Politicheskaya nauka: osobennosti i problemy: mater. mezhdunar. nauch.-prakt. konf. gosv. 75-letiyu yubileyu chlena-korrespondenta Nacional'noj akademii nauk Respubliki Kazahstan, d.filos.n., prof. Absattarova R.B.* - Almaty, 2015. – S. 368-371.
8. Ballweg J., L. Li. *Employment Migration among Graduates of Southern Land Grant Universities* // *Southern Rural Sociology*.- 1992. - №9. – R. 91-102.